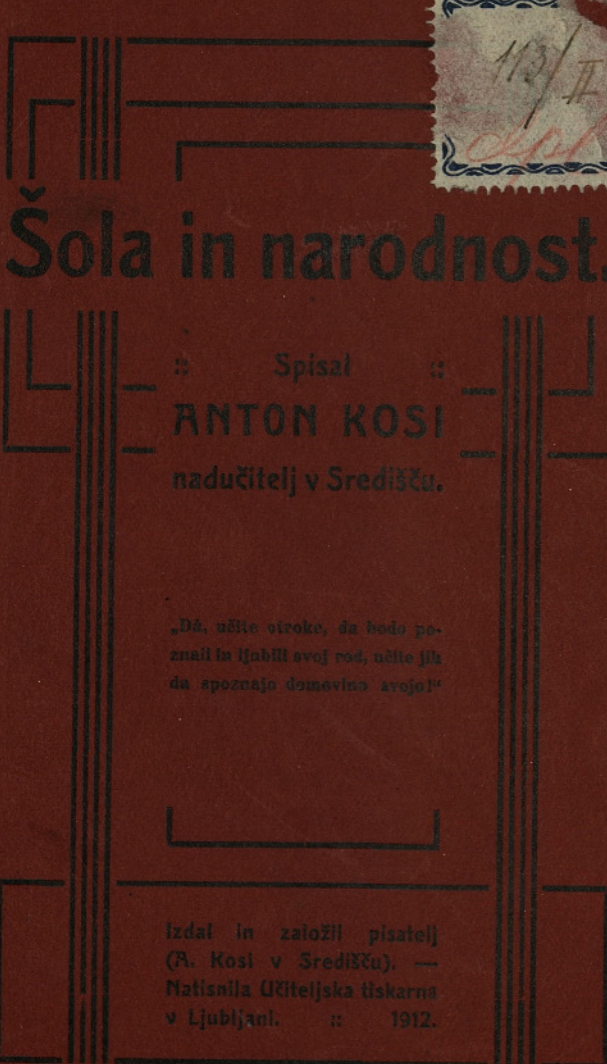

113/II. 7
Čepel

Šola in narodnost.

:: Spisal ::
ANTON KOSI
nadučitelj v Središču.

„Dá, učite otroke, da bodo po-
znali in ljubili svoj rod, učite jih
da spoznajo domovino svojo!“

Izdal in založil pisatelj
(A. Kosi v Središču). —
Natisnila Učiteljska tiskarna
v Ljubljani. :: 1912.

Cena 45 h.

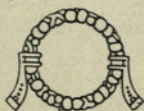
Šola in narodnost.

Spisal

Anton Kosi

nadučitelj v Središču.

„Dà, učite otroke, da
bodo poznali in ljubili svoj
rod, učite jih da spoznajo
domovino svojo!“

Izdal in založil pisatelj (A. Kosi v Središču).

Natisnila „Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

———— 1912. ————

3833

81033d 9
20.9.1960

*Odličnemu rodoljubu ter zaslužnemu pisatelju
slovenskemu gospodu*

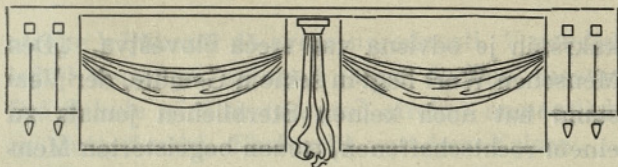
dr. Pavel Turner-ju
(Ahasverus-u)

o priliki 70 letnice Njegovega rojstva

udano poklonil

pisatelj.

V Središču dne 21. januarja 1912.

Šola in narodnost.

Geben wir unseren Kindern eine kräftige nationale Nahrung, und sie werden national fühlen und denken lernen. Ein anderes Geschlecht wird erstehen — ein Geschlecht, das für alles Ideale Herz und Sinn hat, das seine Nation hoch hält und für dieselbe auch Opfer zu bringen bereit ist.

Prof. Fr. Tomberger,
Schule und Nationalität.

Smoter ljudske šole je poučevanje in odgoja. Oboje, pouk in odgoja, morata ostati v tesni zvezi med seboj, ako hočemo, da bo šola vsaj deloma izpolnila to, kar se po vsej pravici od nje zahteva. Samo naobraževanje uma nikakor ne zadošča, važnejša je odgoja; kaj pomaga vse znanje, vsa učenost in vsa umetnost, ako je srce izprideno, volja popačena? Razumnikov imamo, rekel bi skoro dovolj, pač pa povsod premalo blagih, plemenitih značajej, od

kakršnih je odvisna vsa sreča človeštva. „Des Menschen Wert liegt in seinem Gemüte, der Verstand hat noch keinen Sterblichen jemals zu einem rechtschaffenen, treuen begeisterten Menschen gemacht.“ (Diesterweg.)

Zato trdi povsem prav prvak slovenskih pedagogov, nesmrtni naš Slomšek: „Šola, ki se peča edino le s poučevanjem, je polovičarska, mnogo bolj važno delo je odgojevanje, ki se od pouka nikoli ločiti ne sme.“

Tu nastane vprašanje, kako je učitelju v šoli ravnati, da bo izšlo iz tega eminentno važnega zavoda prav mnogo dobro odgojenih mladih ljudi, prav mnogo odkritosrčnih in blagih značajev?

Glavno sredstvo odgoje ali vzgoje je, kakor znano, pouk in šolski red ali šolska disciplina, ki ga podpira. Vzgojno delovanje ljudske šole je v tem, da obravnava učitelj vsak predmet tako, da otroci brez obširnega moralizovanja spoznajo iz njega to, kar pomaga ustvarjati v bodočem državljanu široko in trdno podlago za plemenit in odkritosrčen značaj. Blag, odkritosrčen in trden značaj pa združuje v sebi mnogo lastnosti, h katerim je treba mladino v šoli navajati.

Točka 71. šolskega in učnega reda pravi med drugim, da je šoli tudi dolžnost, navajati

otroke k ljubezni do svoje narodnosti. V nemški izdaji šolskega zakona¹ slove dotično mesto: Die Schule wird sie (namreč otroke) namentlich zu Gottesfurcht, Ehrfurcht vor dem Kaiser . . . zur Liebe zum angestammten Volkstum und zum gemeinsamen Vaterlande sowie zur Konfessionellen und nationalen Duldsamkeit einleiten . . .“ Slovenska izdaja² pa pravi: „Šola jih bo navajala zlasti k bogaboječnosti, k spoštovanju do cesarja . . . k ljubezni do rodne narodnosti in do skupne domovine ter k verski in narodnostni strpnosti . . .“

Jeli „Liebe zum angestammten Volkstum“ in „ljubezen do rodne narodnosti“ isto, o tem tukaj razpravljati ni moja naloga. Omenjam samo, da sem si popolnoma svest, da je treba med „narodnost“ in „narodnost“ razločevati. Kdor motri s paznim očesom naše socijalne in politiške razmere, ta se uveri takoj, da današnji nacionalizem, ker vre iz politiških in ne etiških motivov, tudi ne goji plemenitosti, marveč čisto

¹ Das Reichsvolksschulgesetz samt den wichtigsten Durchführungs-Vorschriften einschließlich der def. Schul- und Unterrichtsordnung für allg. Volks- und Bürgerschulen. Wien 1906, str. 75.

² Državni zakon o ljudskih šolah z najvažnejšimi izvršitvenimi predpisi všteti dokončni šolski in učni red za obče ljudske in za meščanske šole. Na Dunaju 1906, str. 68.

le brezobzirnost, škodoželjnost, prevzetijo in sovraštvo do drugače mislečih. To je — da govorim z našim Slomškom — takozvani „krivi“ nacionalizem, dočim je „pravi“ nacionalizem ali če hočete „rodoljubje“ ono čuvstvo, ki izvira iz čiste, plemenite duše, ki pozna pravico in strpljivost tudi napram tujim narodnostim. Pravi nacionalizem ali rodoljubje dopušča tudi pri drugih narodih isto čuvstvo, zlasti pa še zaradi tega, ker se drži gesla „Narod pri narodu“, ne pa „narod nad narodom.“ Vse drugače je to pri „krivem“ nacionalizmu. Narodnjak, napojen napačnega narodnega duha, gleda vse po svoje in ne more biti nikoli prav odkrit. Krivi nacionalizem, če že naravnost ne oznanjuje sovraštva in zaničevanja do drugih narodnosti, pa vsaj na tihem meri na njih pogin in propad. Slomšek¹ pravi: „Narodi so kakor veje enega drevesa ter ne smejo drug drugega v rasti ovirati... Nihče ni dal k temu lepšega ravnila, kakor naš božji Izveličar sam: Kar nočeš, da bi drugi tebi storil, tudi ti drugemu ne stori!“

Jasno je pač kakor beli dan, da ima ljudska šola z ozirom na potrebno soglasje v človeški družbi gojiti le pravi nacionalizem, ki

¹ „Narodnost, znamenje naše dobe.“ Glej Lendovšekovo izdajo, 4. knjiga, str. 197!

„more in mora biti eden najdragocenejših bisserov v čednostnem vencu vsakega moža.“

Kako je vzgajati otroke k bogaboječnosti, kako k spoštovanju do zakona in državnega reda, o tem se je pisalo in razpravljalo po raznih pedagoških časnikih do sedaj že na dolgo in obširno — nekoliko bolj so se pedagogi, vsaj slovenski, izogibali vprašanja, kako je vzgajati šolsko mladino, da bo ljubila svoj narod, svoj materin jezik, povsod in vselej, naj jo zanesa usoda kamorkoli. Važno se mi zdi to vprašanje, pa tudi aktualno, zakaj intenzivna gojitev narodne zavesti leži v toku sedanjega časa, in kakor je odgojevala nekdanj bojaželjna Šparta svojo mladino za vojsko, kakor je stremila rimska vzgoja za praktičnimi svrhmi, da bi državo razširila in jo storila mogočno in slavno, tako zahteva današnja doba od vzgoje, da se vrši v narodnem duhu.

Sicer je primešanega vsakemu vzgojnemu delu nekoliko narodnega značaja, in sicer brez volje in vednosti tako vzgojiteljeve kakor gojenčeve. Vzrok temu je iskati v narodnostnih posebnostih vzgojiteljevih pa tudi gojenčevih. Nobena vzgoja ne more teh narodnih posebnosti na eni strani do cela prikriti, na drugi strani pa jih zadušiti.

I.

Materina beseda je vseh dobrot največja dobrota. *Slomšek.*

Z negovanjem materinščine se na najnaravnejši način zbudi in okrepča v mladih otroških srcih narodno čustvo, narodna zavest.

Komú ni mila beseda „mati“? S kako sladkostjo jo izgovorja dete, in komur je mater pograbila nemila smrt, se je spominja s hvaležnostjo vse svoje žive dni. Otroci in odrasli čislamo in ljubimo mater, saj dobro vemo, da sta „v materi, vtelešeni ljubezen in milost“ in da je „mati vrelec vsega dobrega in blagega“.

Najdražji dar, ki smo ga podedovali po predragi materi, pa je materina beseda ali materni jezik, v katerem je govorila naša ljuba mamka z nami, ko smo še bili v zibelki. Kdor torej ne ljubi svojega maternega jezika, ta ne ljubi tudi matere svoje, in ni vreden dobrot svojega rojstnega kraja, svoje domovine. Človek brez ljubezni do maternega jezika in brez poznanja tega jezika je žalostna prikazen; kjerkoli živi, ostane tujec, ki nima nikogar za seboj, in najsi tudi misli, da je sam to, kar so oni, katerih gostoljubnost uživa, vendar mu ta misel ne more dati prave zadovoljnosti . . .

Materni jezik je torej dragocen dar vsakega naroda, temelj je vsemu narodnemu življenju, vsej omiki, zakaj le po svojem jeziku more dospeti vsak narod do prave omike. Izobraževanje v tujem jeziku ali pa s pomočjo tujega jezika je sicer mogoče, a le za posamezne osebe, nikdar in nikakor pa ne za narod v celoti. Tuj jezik ostane vedno le izposojeno ogrinjalo in le materni jezik je naravna, vsakdanja obleka v najlepšem pomenu besede, namreč posvečena obleka, ki jo je prinesel človek iz domačije.

Resnico teh besed nam potrjujejo razni dogodki iz vsakdanjega življenja. Kolikokrat se n. pr. dogodi, da človek, ki se je na tujem izneveril svojemu maternemu jeziku ter je celo sovražil svoj rod, na smrtni postelji zopet nehote začne govoriti oni jezik, ki ga je blebetal v svoji prvi, zlati mladosti. Schleiermacher pravi: „Nur eine Sprache sitzt im Menschen ganz fest: einer gehört er ganz an, mag er außerhalb noch so viele lernen“. Isto, a nekoliko obširnejše, trdi dr. G. Lindner: „Naj govori človek deset jezikov, tako, kakor v maternem ni mu mogoče izraziti se v nobenem od vseh. Srce njegovo visi in živi le samo na teh dragih mu oblikah, in to že od tega časa, ko se je začelo njegovo srce prav razvijati, odkar je njegov duh začel

pomniti blagi materni jezik. In kdorkoli zna več jezikov, hvali naj Boga, občutke svoje pa naj javi prijatelju ali prijateljici, rekoč: „Ako izliješ svoje srce, v nobenem jeziku te ne bode kdo tako popolnoma razumel, kakor če si storil to v maternem“.

Pač srcu le domači glas
mehko se in sladko prilega,
on srcu pravi ve izraz
in spet mogočno k srcu sega —
domači glas le nosi spas.

S. Gregorčič.

Dr. Evald Haufes piše v svoji knjigi „Das Evangelium der natürlichen Erziehung“ med drugim sledeče: „Die natürliche Sprache ist nicht wie der Staub auf der Silberplatte, nicht Anflug: Muttersprache ist Mutterblut und Volksblut als seelisches Band von Rasse, Volk, Stamm.“

Glede gojitve narodnega čuta ni torej nič bolj važnega, nego to, da ljudska šola pospešuje na vso moč naravni razvoj maternega jezika, zakaj kdor temeljito ne pozna svojega maternega jezika, ta ga tudi ne more ljubiti, in kdor ne ljubi svojega jezika, ta tudi naroda ne more ljubiti, ki govori ta jezik.

Vzrok, da se toliko naših rojakov odreče svojemu maternemu jeziku ter se odtuji slovenskemu narodu, je iskati tudi v tem, ker svojega rodnega jezika dobro ne poznajo.

Prvo sredstvo v dosego našega smotra je torej intenzivna, vsestranska gojitev maternega jezika. Z njo se na najnaravnejši način vzbudi in okrepeča v mladih otroških srcih narodno čustvo, narodna zavest. Brez prave vsestranske naobrazbe v materinščini, in najsi bi kdo hotel še s tako visokodonečimi frazami vzbuditi in utrditi v gojencu ljubezen do jezika in do rodne grude, ne bi opravil vzgojitelj ničesar.

Predvsem je treba spraviti otroke do spoznanja, da je jezik duh človeka, duh naroda in da je ljubezen do materinščine neločljiva od ljubezni do naroda samega. Kakor pri vzbuja-
nju patriotskega čustva naglašamo, da nam je ljubiti svojo milo Avstrijo, kakor ljubimo svoje starše, brate, sestre, da nam je njej v blagor žrtvovati vse moči, telesne in duševne, tako je i tukaj treb dati otroku zavest, da ima biti materni jezik vsakemu najsvetejši in najmilejši, pa naj bi znali tudi vse jezike sveta.

Kaj lepo se izraža o maternem jeziku nemški pesnik Maks Schenkendorf:

„Muttersprache, Mutterlaut,
wie so wohnesam, so traut,
erstes Wort, das mir erschallet,
süßes, erstes Liebeswort,
erster Ton, den ich gelallet,
klingest ewig in mir fort.“

II.

S temeljitim in navdušenim poučevanjem maternega jezika polaga učitelj v srca svojih učencev kal one navdušenosti, ki jim v poznejših letih vzplamti v korist narodni naši stvari.

*Janko Leban.*¹

Negujmo torej v ljudski šoli jezikovni pouk z vso vnemo in ljubeznijo, učimo mladino pravilne materinščine, vzbučajmo v nji z vsestransko in zanimivo obravnavo beril veselje do čitanja, veselje do slovenske knjige. V tem oziru lahko pričnemo že na najnižji stopnji z delom. Otroci prineso s seboj v šolo večji ali manjši zaklad materine govorice; jezik otrokov je nerazvit, nepopoln, in učiteljeva naloga je, da otrokov jezik lika in ga čisti peg.

V to mu nudi lepo priliko nazorni nauk, v katerem naj pojasnjuje korist in lepoto govora našega. Učitelj se pogovarja z začetniki v prvem času kolikor mogoče v domačem narečju, le polagoma zamenja narečje s pravilnim književnim jezikom. Opozarjajoč na lepo donečo pravilno književno govorico, naj omeni, da govori vsaka vas drugače, da so knjige pisane v lepi slovenščini ter očiščene tujih besed in da je

¹ V uvodu k „Slovstveni zgodovini v ljudski šoli“.

treba tudi v šoli govoriti kolikor mogoče v čisti slovenščini. Pove naj otrokom, da živi po svetu mnogo ljudi, ki govorijo druge jezike, a da je za nas najlepši in najznamenitnejši slovenski jezik, katerega so nas učili naši dragi starši. Da se da govoriti na višji stopnji v tem oziru že nekoliko drugače, je jasno. Ne pozabimo tukaj zlasti onih mož, pesnikov in pisateljev, ki so radi tega vredni naše ljubezni in spoštovanja, ker so našemu sicer malemu narodu ustvarili slovstvo, saj vsak izobražen narod izkazuje duhovom svojih velikih sinov največjo hvaležnost s tem, da jih izkuša posnemati, in da jih ne pozablja. Kdor spoštuje svoje prednike, ta spoštuje tudi sebe in narod svoj ali pa: Kdor svojih slavnih prednikov ne časti, njih vrl naslednik biti ne zasluži. A tudi še živečih slavnih mož se spominjajmo ob primernih prilikah pri šolskem pouku.

Pod vsakim berilnim sestavkom naših Čitank najdemo ime pesnika ali pisatelja. Izpregovorimo pri obravnavi dotičnega berila o njem nekoliko besed,¹ navdušujemo otroke za te može,

¹ Z ozirom na starejša „Berila“ je sestavil primerno delce v tem oziru Janko Leban. Dotična brošura ima naslov „Slovstvena zgodovina v ljudski šoli“. O pesnikih in pisateljih, kojih izdelki se nahajajo v novejših „Čitankah“

povejmo jim, da smo sedaj tudi že mi Slovenci toliko napredovali, da se lahko ponašamo z možmi, katerih veleum zanaša slovensko ime celo v najbolj oddaljene kraje sveta. Spominske plošče zaslužnih mož na njih rojstnih hišah, kipi na javnih prostorih, nagrobni spomeniki, razni umotvori, s katerimi opevajo pesniki velike naše može — vse to ponuja narodnemu učitelju prilike dovolj, da uči spoznavati mladino naše slavne prednike ter da vzbuja v njej ljubezen do naše domovine in nje slavnih sinov. Kadar pripoveduje človek o plemenitih delih svojih prednikov in se jih spominja, to ni nikakor samohvala ali baharija, nego je najčistejše čuvstvo človeškega dostojanstva, ki se v dobri duši nehoté izlije v molitev: „O moj Bog in Oče svetá! Daj, da bodem tudi jaz tako živel, tako delal, tako trpel za brate, za narod in domovino, kakor so ti trpeli, živeli in delali!“¹

in „Berilih“ pa namerava izdati kratke življenjepisne črtice pisec pričujoče brošurice. Ker ima v tem oziru že skoraj vso tvarino zbrano, utegne knjižica v doglednem času iziti.

¹ Sim. Gregorčič ml. na str. 186 svoje knjižice „Materino delo za Boga in domovino“, ki jo je priredil po Iv. Nep. Jemeršičevi knjigi „Majka u radu za Boga i Hrvatsku“.

III.

Mimo maternega jezika se uči tudi drugih jezikov. Nobenega ne zaničuj, vsak jezik je dar božji. Predvsem pa ti bodi svet materni jezik!“ *Fr. Zakrajšek*

Tudi v pouku v drugem deželnem jeziku — v nemščini, ki jo moramo poučevati v ljudski šoli, lahko slov. učitelj na primeren način navduši otroka za njegov materni jezik, čeprav se bode zdelo to marsikomu čudno.

Zgled: Vsako leto, predno pričnem v svojem razredu (najvišja stopnja!) s poukom v drugem deželnem jeziku, govorim otrokom približno te-le besede: „Šola pripravlja za življenje, v njej se učite raznih znanosti in spretnosti, ki vam bodo v poznejšem življenju koristile. K tem predmetom ljudske šole prištevamo tudi nemščino. Nemci so naši sosedi, z njimi pridemo često v dotiko in dobro je, ako se moremo s temi sosedi bodisi o kupčiji ali o kakih drugih rečeh domeniti v njihovem jeziku. Sicer vam moram povedati, da se tudi Nemci učijo našega jezika, toda, ker nimajo tako dobrega daru za priučenje tujih jezikov kakor mi Slovenci, jim gre naš jezik mnogo bolj trdo v glavo, kakor pa nam njihov. Pomnite pa: Čeprav se učite v šoli nemščine, vendar ne smete misliti, da boste,

ko izstopite iz šole, znali že tudi povsem pravilno nemški govoriti. Tako temeljito se tega jezika v ljudski šoli ne moremo naučiti; premalo časa imamo za to, toda toliko se ga boste vendarle naučili, da vas noben Nemec ne bode mogel prodati, in pa toliko, da boste že čez par mesecev znali precej gladko nemški govoriti, ako pridete med Nemce, bodisi v šolo, bodisi v rokodelski nauk ali pa v kako službo.

Slomšek trdi prav: Kolikor več jezikov znaš, toliko več ljudi veljaš. A Slomšek tudi pravi, da je materni jezik prvi dar božji, v katerem pregovorimo, in za njega nam ima biti pred vsemi drugimi jeziki mar, da ga častimo, likamo in po slovenski radi govorimo, prepevamo in se v njem veselimo. Četudi boste znali kdaj govoriti nemški jezik, še to ni vzrok, da bi se morali sramovati svojega maternega jezika, ki je za nas slovenščina, ker smo Slovenci. Kakor bi bila grda nehvaležnost, ako bi se kdo sramoval svoje matere, ki je preprosta, tako bi bilo tudi grdo, ako bi se kdo, če ga zanese usoda kam drugam po svetu med drugače govoreče, sramoval svoje materinščine ter bi jo zatajil. Učimo se marljivo nemščine, spoštujmo naše sosede Nemce, a ostanimo pri tem vedno zvesti svojemu rodu, ostanimo navdušeni Slovenci. Ne prodajajmo za nemške besede nikoli

svojega slovenskega srca! Naj ostane srce slov. domovini in narodu našemu zvesto, kakor zdaj — vekomaj.

IV.

„Spoznaj svojo domovino in ljubil jo bodeš!“

Za gojitev narodnosti v ljudski šoli pride med nadaljnimi predmeti tudi zemljepisni pouk v pošteveh.

Lepa je naša slovenska domovina, zato ni težko ob obravnavi zemljepisne snovi, ko govorimo o deželah Kranjski, Štajerski, Primorski, Koroški, navdušiti otroke za krasoto zemlje, kjer se „jezik naš nam govori“, saj je najvišja roka ozaljšala našo slovensko domovino s prelepim cvetjem, z zelenimi gozdovi in travniki in s šumljajočimi potoki, posula s širnimi planjavami in plodnimi poljanami in s sinjim našim Jadranskim morjem.

Slovenski svet, ti si krasan,
zares, nebó te je ljubilo,
da te takó je obdarilo,
kakó bi te ne ljubil jaz?

Jos. Freuensfeld.

Gojenje ljubezni do rojstnega kraja ne bode prizadejalo učitelju premnogih skrbi in težav, zakaj mladina itak ljubi svoj rojstni kraj, rada

je v svoji domači hiši pri ljubih starših in čemora, ko nekoliko odraste z doma, v nauk ali službo, se težko loči od doma, v tujini pa hrepeni in sanja vedno za svojim rojstnim krajem ter komaj čaka priložnosti, da se vrne si ogledat prevrtani stolček in drago mu miznico, iz katere mu je dajala mati kruhek . . . To prirojeno ljubezen do rojstnega kraja je prav lahko gojiti in utrjevati v šoli že v prvih letih pri nazornem pouku. Začetnica in abecednik ponujata v poglavju „Dom“ dovolj primerne tvarine za utrjevanje ljubezni do rojstnega kraja. Ta tvarina spomni otroka na dom, mu pove, kje je najrajši, kdo doma biva, ukazuje, kuha, pospravlja, kaj mu je doma znanega, kakó je bivati v družini, da v hiši stanujemo, jemo, pijemo, delamo, molimo, spimo.

Tukaj s stariši živimo,
veselimo se, učimo;
kadar pride tihi mrak,
v mehko postelj leže vsak.

Kdor pa varne strehe nima,
muči ga poletje, zima,
torej Bog, to prošnjo čuj
ter naš dom nezgod varuj!

L. Černej.

Zadnji dve vrstici sta kaj primerni, da se na mikaven način utrdi v otroku domovinski

čut, ljubezen do rojstne hiše. Dalje „Družina“, v pesmi „Oče in mati“: „Ljubi oče, ljuba mati, čuvata me dan in noč“ se lahko vzbudi že na tej stopnji ljubezen do materinega jezika, kakor tudi pozneje na srednji stopnji pri obravnavi Jenkove pesmi „Mati“: Dete revno, dete malo, — kdaj mi bodeš poplačalo . . . Bodi pridno in pobožno . . .

Tukaj se tako lahko omeni, da bi bilo spričo tolikih dobrot, ki smo jih prejeli od matere, pač zelo nehvaležno, ako bi otrok kdaj pozabil ali pa se sramoval jezika, v katerem se je tako pristrčno, tako ljubko pomenkovala mati z njim, ko je še kot nezmožno bitje ležal v zibki.

Pesem „Popotnik“ slavi naš rojstni kraj, zlasti dom, poveljuje našo materinščino (Dežela ljuba, kje ležiš, — ki jezik moj mi govoriš . . .) ter nas z neko premagljivo silo vleče domov: „Perut imeti si želim, — da k vam domov kot ptič zletim.“ Odprimo Schreiner-Hubadovo „Čitanko III. in IV.“! Odprimo Josin-Ganglovo „Tretje berilo“! Povsod najdemo dovolj primerne tvarine, na katero lahko naveže učitelj svoje navduševalne besede za ljubezen do slov. domovine in naroda, ki v njej prebiva. Omenim le Schreiner-Hubadovo čitanko „III.“, na str. 59, poglavje „Domovina in očetnjava“, „Moj dom“, „Slovenska vas“, „Bled“, „Ljubljana“, „Na je-

zeru“, „V Postonjski jami“, „Slovenske gorice“, „Savinska dolina“, „Domovina Slovencev“, „Od Ljubljane do hrvatske meje“. V Schreinerjevi „Čitanki IV.“ najdemo na str. 120 „Jadransko morje“, na strani 128 „Cerkniško jezero“, na str. 130 „Pohorje“ — nad vse krasna in za naše namene kaj pripravna pa je Gregorčičeva pesem „Znamenje“:

Ni znamenje na polju to,
to moje je srcé gorkó,
in ta obraz, prepoln miline,
je slika moje domovine.

Njo prvi moj spev slavil,
poslednji njej se bo glasil,
in zadnji glasi ti mi bojo:
Bog čuvaj domovino mojo!

O kako lepo je moči po besedah „Bog čuvaj domovino mojo!“ navdušiti mladino za narod!

V.

Der Geschichtsunterricht hat namentlich die Richtung des Charakters zu pflegen, die sich in der liebevollen Hingabe des Einzelnen an sein Volk und seinen Stamm und in werktätigem Gemeingefühl äußert. *Prof. Gustav Rusch.*

Poleg zemljepisja služi našim namenom tudi zgodovina, ta imenitna učiteljica narodov. Zgo-

dovinske snovi, iz katere lahko izvajamo nauke za zbujanje narodnega čuta v otrocih, dobimo tudi v naših čitankah in berilih dovolj, treba je samo, da uporabimo v te namene pravo priliko. „Stari Slovani“ (Josin-Gangl, Drugo berilo, stran 190) „Domače življenje in verstvo starih Slovanov“ (Istotam, str. 192), „Sv. Ciril in Metod“ (Istotam str. 193), „Slovanska zadruga, pleme, narod“ (Schreiner, Čitanka IV. str. 256), „Kako so se branili naši pradedje Turkov“ (ista šolska knjiga, str. 284). Nekoliko opomb: Ako govorimo v zgodovini o slovanskih razmerah, ostanimo vselej tudi tukaj pri resnici in če moramo odkriti otroku tu in tam kako slabo stran naših prednikov, storimo to tako, da vidijo otroci iz vsake besede ljubezen, ki jo gojimo v srcu za svoj narod. Bodimo podobni ljubeči materi, ki pri svojih otrokih išče in odkriva dobre in slabe lastnosti, a najde za slabe še vedno kako opravičbo.

Na višji stopnji so otroci že dovolj zreli, da morejo spoznati tudi že razmerja med posameznimi narodi. Ako zro z odprtimi očmi v svet, takoj uvidijo, da je slovensko ljudstvo majhen narod, ob katerega meji mogočen narod Nemcev. Tu je treba otroke spraviti do prepričanja, da je v resnici bogat samo tisti narod, ki ima visoko in plemenito mišljenje, in da more za-

povedovati le oni narod, ki zapoveduje z duhom; brez narodnega duha ne gospodari noben narod nad drugim, marveč mu le služi. Dolžnost naša, sveta dolžnost nam torej bodi, da se izkušamo vsestransko izobraziti ter se z uma svetlim mečem postaviti ob stran duševno nas nadkriljujočemu mogotcu — sosedu. Ako že ne moremo nadkriljevati tujca glede števila, izkušajmo ga doseči po duševni naobrazbi in po žilavosti v delu. „Srečna ona domovina, v kateri je narod zaveden, ki visoko ceni svojo narodno ime in skrbi za to, da ga spoznajo tudi tujci in ga spoštljivo izrekajo.“¹

Zgodovina naših pradedov nas tudi uči, da je največja neprijateljica vsakemu napredku nesrečna nesloga in da noben narod ne more ničesar uspešnega doseči, ako se poedinci prepirajo med seboj. Brez vsega ovinka lahko narodni učitelj v šoli otrokom pové, da je to narodu v veliko škodo, tujcu pa v korist, ako se razne stranke v naši slov. domovini strastno sovražijo in pobijajo, in da bi morali vsi Slovenci brez razlike stanú biti složni in edini, podati si v slovenskem duhu svoje bratske roke pod slov. trobojno zastavo ter se objeti s poljubom miru in ljubezni; vsi bi se morali sma-

¹ Sim. Gregorčič ml.

Materino delo za Boga in domovino, str. 172.

trati za otroke enega očeta — presvetlega cesarja in ene matere, mile slov. domovine. V zgodovinskem pouku naj otroci tudi izvedó, da Slovenci nismo samo slabotna bilka, temveč da smo vejica mogočnega naroda slovanskega, pojasni se jim naj, kako so nastala poedina slovanska plemena, kako posamezna narečja in kako so ostala vsa ta plemena v bistvu vendarle isti narod. V zgodovini pa se ne učimo samo o svojih prednikih, krvnih bratih, marveč tudi o drugih narodih, ki so v zgodovinskem razvoju pred nami — posnemajmo jih, učimo se od njih, kako so delali, da so kaj dosegli in ogibljimo se zmot.

VI.

Nič lepšega, kakor naše narodne pesmi in naše narodno petje . . . Veselje do petja spremlja Slovenca tudi v daljno deželo; tu med tujimi ljudmi mu je slov. petje neka vez, ki ga veže z drago daljno domovino.

*Jos. Stritar.*¹

V ljudski šoli se goji tudi petje, ki je v prav ozki zvezi s poukom v materinščini in z njegovim vplivom na kakovost značaja.

Lepa pesem, kakor glasba sploh, vzbuja v človeku razna plemenita čuvstva, zato je kaj

¹ Lešniki, str. 220.

primerna, da vzbuja, goji in krepi v šolski mladini tudi ljubezen do domovine in do narodnosti.

Včasih se z navdušeno peto domorodno pesmijo doseže več, kakor pa z dolгим, suhoparnim razkladanjem, zakaj šele napev dvigne pravi pomen besed v last otroškega (človeškega) duha in gorečnost za predmet pesmi sije pevcu takorekoč z obraza. Slovenec ljubi petje in prav trdi Slomšek, da ni na svetu ljudi, ki bi rajši peli kakor Slovenci in da ga ni lepšega darú, kakor čedna pesmica. Veselje do petja spremlja Slovenca tudi v daljno deželo; tu med tujimi ljudmi mu je slovenska pesem nekaka vez, ki ga veže z drago domovino. Slučaji, da se je v tujini živečemu Slovencu, ko je zaslišal znano mu slov. pesem, vzbudila zopet iskra ljubezni do rodnega jezika in do svojih rojakov, niso redki. Izmed vseh pesmi pa so narodne pesmi najmogočnejše buditeljice narodne zavesti, ker so vsklile na domači zemlji iz duš preprostega ljudstva.

Kako moč imajo uprav narodne pesmi na duha in srce naroda samega, kaže dejstvo, da imajo mnoge zmage, ki so jih izvojevali naši predniki, zahvaliti svojo sijajnost edinole narodnim pesmim, ki so navduševale junake na življenje ali smrt — za Boga in narod. „Pojé gredó srčni vojaki nad sovražnika v boj; v pesmih

jim raste srcé.“ (A. M. Slomšek.) Učitelj, ki poučuje petje, ve, da se nobena druga pesem ne prikupi otroku tako hitro, kakor lepa, preprosta narodna pesem. Negujmo terej te vrste pesmi, in najsi tudi ne najdemo v njih vselej besed, ki bi služile v budenje narodne zavesti, nič ne de: že samo melodije nekaterih naših pesmi so tako mične, da morejo vzbuditi v nas navdušenje in ljubezen do naroda, v katerega srcu so se te pesmi rodile.

VII.

Dobro urejena knjižnica pospešuje pod vrlim navodilom učiteljevim neizmerno vzgojo narodnega čustva.

Na neko napravo še ne smem pozabiti, ki je v dosego našega namena neizmerne važnosti. V mislih imam šolarsko knjižnico, oz. knjižice, ki je dobiva mladina za čitanje na dom. Te knjižice koristijo in store v vzgojnem in poučnem oziru več nego podvojen napor učiteljev v šoli. Kajpada šolarska knjižnica mora biti prav urejena in voditi jo mora spretna, vešča roka. Slovenska mladinska literatura še sicer ni bogve kako bogata, a ima vendarle že lepo število primernih spisov, ki so povsem sposobni, vzbujati in gojiti v mladini razna plemenita čuvstva.

Samodelavnost, samozavest, razširjanje duševnega obzorja, oživljanje rodoljubja ter vne-manje pravega narodnega ponosa — to so prednosti, ki je donašajo dobre mladinske knjižice našim otrokom. Dobre pravim, zakaj le v resnici dobri in za mladino primerni spisi vplivajo blagodejno na srce in razum otrokov. Tu sem spadajo zgodovinske črtice, pripovedke in povesti iz domačih krajev in iz narodnega življenja, življenjepisi slavnih mož, zlasti iz domače in slovstvene zgodovine itd. Razne povesti fantastične vsebine pa vzbujajo v mladem čitatelju nemir, razburjenost, ki ga stori pohlepne ga po enakih dejanjih, kakršne mu slika knjiga.

Skrb naša bodi, da tudi v tem oziru zado-stimo določbam šolskega in učnega reda, kate-rega § 80. pravi: „Učitelji naj navajajo šolske otroke, da se živahno in namenu primerno poslužujejo šolske knjižnice; tudi sicer naj vplivajo kolikor moči na domače čtivo otrok, da pridejo v njihove roke samo knjige, ki služijo namenu vzgoje.“

Dotaknil sem se do sedaj raznih faktorjev, oz. načinov, po katerih je moči vzgojiti našo mladino v vrle, značajne rodoljube, po katerih je moči vcepiti v mlada sprejemljiva srca otrok ljubezen do materinega jezika, rodne grude, — toda vsi ti pripomočki izgubé svojo vrednost,

ako glavni faktor pri šolski vzgoji, t. j. učitelj sam ni značaj, ako on sam ne čisla svoje narodnosti. „Ali morda misliš, da bode učitelj, ki nima za narod srca, vzbudil v otroku ljubezen do njega? Nikakor ne! Kar od srca ne pride, tudi k srcu ne ide. Učitelj! Na čelu ti bere mladina, kakšno je tvoje srce!“¹

VIII.

Učiteljevo delovanje ni omejeno po štirih šolskih stenah, temveč sega daleč čez nje. Učitelj, ki misli, da je z delom v šolskih prostorih storil že povsem svojo dolžnost, ne zasluži prelepega imena „narodni“ učitelj.

Šola, ozir. učitelj pa ne bode gojil narodnostne ideje samo v šoli pri mladini, marveč pravi za duševno blaginjo ljudstva vnet učitelj bode ostal tudi izven svojih uradnih ur učitelj naroda. Iz naroda za narod! To je deviza, ki se je mora vedno držati.

V mariborski „Straži“² je bilo predlanskim v nekem članku čitati med drugim te-le besede:

¹ Fr. Suher v „Pop.“ za l. 1884.

² Letnik 1910, štev. 135.

„Učiteljski stan je stan požrtvovalnosti, a ravno te socialne čednosti ne najdemo pri marsikaterem velespoštovanem učitelju. Vsa pozornost, ki jo daruje deci, je osredotočena le v šoli po običajnem vzorcu. Zunaj pa jo pusti lastnemu spoznanju. S šolskimi durmi se konča skrb takega učitelja za njemu v vzgojo poverjeno mladéž . . .“

Ni namen pričujočih vrstic raziskovati, koliko je resnice na teh besedah, a toliko se pa vendarle upam trditi, da večina udov našega stanu tudi izven šole vstrajno in vneto dela, toda žal na takih poljih in v takem smislu, da njihova prizadevanja ne morejo dobiti trajne vrednosti; zaposlena so namreč pri raznih političnih strankah. Tukaj se trudijo, razširjajoč principe stranke, v koji službi se baš nahajajo. To so politično strankarski narodni učitelji, to so člani našega stanu, ki iščejo sebe pri drugih.

To stališče ni pravo, če se pomisli, da politično strankarski učitelji niso bili še nikoli prijetna prikazen, najsi tudi je šola „politikum“. Strastno politikovanje zastruplja značaje in odvrča učitelja od njegovega poklica, spravlja ga ob mir srcá, ki je za njegovo vzvišeno vzgojno in poučno delo toli potreben, vrhutega pa oropa politično strankarstvo učitelja vsaj pri enem

delu ljudstva zaupanja, brez katerega si ne moremo misliti pravega uspešnega učiteljevega delovanja.

S tem pa ni povedano, da učitelj ne sme imeti svojega prepričanja, nikakor ne, saj je tudi on državlján, kakor so drugi in bi moral biti i glede izvrševanja državljskih dolžnosti ljudstvu za vzgled ter se pogumno in neustrašeno zavzeti za svoje politično in narodno prepričanje. A da bi se bavil učitelj intenzivno s politiko ter segal pregloboko v njeno borbo, to bi ne bilo ne šoli, ne našemu stanu v korist. Dogodki zadnjih let in dogodki, ki se še izigravajo dan za dnevom na našem političnem firmamentu, nam pričajo jasno dovolj, da so moje besede resnične in da za učiteljstvo, kakršne so razmere sedaj v nas Slovencih, ni prostora v organizaciji nobene politične stranke. Učiteljski stan je socialno kulturna skupina v narodu, politična celota je in kot taki tudi ni treba nobene politične stranke. Če hočemo prej ali slej priti do ugleda in veljave pri ljudstvu, če hočemo priboriti svojemu stanu čast kulturnih delavcev, je neobhodno potrebno, da gremo brez ozira na politične stranke svojo pot naprej ter da se brigamo pred vsem le za stanovsko politiko.

IX.

Za učiteljstvo je dana samo ena direktiva, da brez ozira na politiške stranke gre svojo pot in polaga temelje kulturnemu delu med ljudsko maso.

Dr. Dermota,¹

Kako je to umeti? Ker je iskati središče učiteljevega delovanja v njegovem poklicu, zato je pred vsem neobhodno potrebno, da vestno izpolnjujemo vse dolžnosti, ki nam jih naklada učiteljski stan.

§ 118. šolskega in učnega reda določa o tem sledeče: Učne moči, ki delujejo na javnih ljudskih šolah, morajo zvesto in vestno izpolnjevati dolžnosti svoje javne službe . . . Ogibajo naj se vsakega vedenja, ki nasprotuje njihovim dolžnostim in škoduje ugledu učiteljskega stanu ali njih delovanju kakor vzgojitelji in učitelji ter vsake zlorabe svojega uradnega mesta.“ Sicer govori ta točka šolskega in učnega reda tudi nekaj o pravicah, ki jih imajo učitelji do sodelovanja in podpore raznih faktorjev, toda z ozirom na znano resnico, da je učiteljski stan stan, ki ima vse polno raznih dolžnosti, pa malo ali prav nič pravic, z ozirom na to dejstvo torej

¹ „Naši zapiski“, 1910.

učiteljevih pravic tukaj niti ne omenjam, marveč rečem samo: pomagaj si sam in pomagala ti bodo šolska oblastva, pomagali ti tvoji predstojniki, pomagali roditelji otrok!

Dolžnosti učiteljeve se nanašajo na njegovo delo v šolskih prostorih, kakor tudi na delovanje njegovo izven šolskih ali uradnih ur. Učitelj ima torej službene in izvenslužbene dolžnosti. Da je učitelju izvrševati službene dolžnosti z vso natančnostjo, da mu je otroke versko-nravno vzgojevati, da mu je skrbeti za njih umstveno izobrazbo, da postanejo kdaj dobri ljudje in državljani, da je uspehe presoјati vestno in nepristransko, da se mu je sploh strogo ravnati po zakonih in ukazih predstojnih oblastev itd. itd., to so stvari, ki se takorekoč same ob sebi umejo, saj je učitelj moral storiti v tem oziru tudi službeno prisego. A učitelju je kot pijonirju narodne prosvete delovati tudi izven šolskega časa; gojiti mu je prav skrbno stik z domačo hišo, ki je potreben v interesu pouka in šolskega obiskovanja, zlasti pa v interesu vzgoje. (§ 120. šolsk. in uč. reda). V ta namen naj prireja učiteljske večere ali sestanke staršev. Toda to še ni vse. Kot učitelju naroda mu gre skrb tudi za šoli odraslo mladino, gre mu skrb za izobrazbo odraslega ljudstva sploh. Narod mu je poučevati v raznih strokah, v katerih je veččak.

Tukaj se delo naše lahko lepo porazdeli. Učitelj-glasbenik vežba šoli odraslo mladino v lepem petju, s katerim potem lahko nastopi ob raznih prilikah. „Lepa pesem je zlata, draga reč“, trdi Slomšek; na drugem mestu pa piše isti pedagog, da sta „jezik in petje vsakega naroda prvi pojav.“¹ Učitelj-čebelar skuša z raznimi predavanji vzbuditi in okrepiti v ljudstvu veselje do čebelarstva, učitelj-sadjar ne poučuje samo svojih šolarjev v raznih panogah sadjarstva na šolskem vrtu, marveč razširi svoj delokrog v tem oziru še tudi na poučevanje šoli odraslih. Razna poučna predavanja v šoli in praktične demonstracije na šolskem vrtu mu bodo gotovo privabile polagoma lepo število ukaželjnih mladih gospodarjev. Učitelj, ki goji v vinorodnih krajih vinsko trto na šolskem vrtu, bode ob primernih prilikah opozarjal vinogradnike (viničarje) na razne trtne škodljivce ter navajal sredstva, oziroma kako se jim je uspešno postavljati v bran; — hmeljar bode iskal prilike za pouk v hmeljarstvu itd.

Pri tej priliki še nekaj! Znano je, da je nesrečni alkoholizem eden glavnih vzrokov, da naš narod propada gmotno in moralno. Kako

¹ O vplivu lepega petja na narodno čustvo je bil govor v V. odstavku pričujoče brošurice.

lepa prilika se ponuja tukaj ljudskemu učitelju, da zlasti pri roditeljskih sestankih povzdigne svoj glas v prilog protialkoholnemu gibanju.

Da se slovensko učiteljstvo tudi v tem oziru zaveda svoje vzgojne naloge ter da ima smisel za protialkoholno delo, dokaz temu je „Protialkoholna učiteljska zveza“ na Kranjskem, ki uspešno pomaga voditi mlado armado v boj proti hudemu sovražniku našega ljudstva, proti alkoholizmu.

Lepo in važno izvenšolsko nalogo ima tudi učiteljica. Ona lahko vpliva zlasti na matere šolskih otrok v roditeljskih sestankih in pa na šoli odraslo žensko mladino v ženskih odsekih izobraževalnih društev. Tukaj se lahko posveti z vso vnemo in ljubeznijo izobraževalnemu delu: skrbi za pouk pa tudi za razvedrilo članicam. To doseže z raznimi praktičnimi predavanji, ki naj ustrezajo časovnim in krajevnim razmeram. Važna so tudi vprašanja o gospodinjstvu. Toda teh vprašanj se naj lotijo le starejše, ali recimo, one učiteljice, ki so v tej stroki že same primerno izurjene, zakaj česar človek ni dejanski poskusil, o tem tudi ne more dovolj prepričevalno govoriti. Samo, če so poslušalke uverjene, da je učiteljica sama spretna v stroki, ki o njej predava, bodo z zanimanjem sledile pouku ter se tudi ravnale po podanih nasvetih, sicer pa ne.

Ker si v mladinskem društvu lepšega razvedrila ne moremo misliti, kakor je lepo petje in pa primerne dramatične prireditve, zato čaka tudi na tem polju častna naloga spretno, za petje in za gledališke predstave navdušeno učiteljico. V kraju, kjer vadi dekleta v petju učiteljica, je morda tudi moški zbor, ki ga vežba učitelj. Kako lep mešan zbor se da na tak način doseči! Vem, da je to vse lepo rečeno in da se z ozirom na socialne razmere v kraju ne da vse tako lepo izvesti, kakor bi bilo želeli, toda tu ali tam se takemu delovanju vendarle ne stavijo nobene ovire.

In tako najde za svoj narod vnet in navdušen učitelj, pa tudi učiteljica, na vseh krajih in koncih dovolj dela za narodno korist.

„Kar terja svet od nas, to dobro znamo,
kar terja dom, slovenski rod od nas,
to govori glasno nam srce samo.“

Za pravo blaginjo naroda v resnici vnet učitelj bode radovoljno pomagal vselej in povsod, kjer gre za pospeševanje kulturnega dela, bodisi, da ga rabi in kliče društvo te ali one politične struje. Saj se stanovska politika učiteljeva prav lahko in lepo strinja s politiko raznih strank, v kolikor namreč služijo iste kulturnim težjam. Na nekaj pa pri tem delu ne smemo pozabiti, in to poudarjam tukaj izrecno:

Ohranimo ob takih prilikah vselej duševno, pa tudi stanovsko samostojnost!

Kdor kot učitelj živi in deluje med narodom, kdor se je že intenzivno pečal in se še peča izven šole s kulturnim delom, on ve, kako nehvaležno je tako delo in koliko osebnega zatajevanja, koliko srčnosti in gorečnosti je treba učitelju, da pri svojem prizadevanju vstraja ter koraka pogumno po načrtani si poti naprej.

Ako torej, dragi tovariš, nočeš doživeti bridkih prevar ne išči za svoje izvenšolsko delovanje (isto velja tudi za šolsko delo) zahvale in priznanja za svoj trud pri drugih, marveč išči zahvalo pri sebi, v notranjosti svoji in v zavesti, da si požrtvovalno vršil svojo narodno dolžnost ter delal po svoji moči za slavo narodnega imena.

Ne upaj od sveta plačila,
njegova sodba te ne moti,
nemila bodi ali mila,
ti le srčno se dela loti!

A. Medved.

Da se je učitelju brigati tudi ali recimo raje: v prvi vrsti za svojo stanovsko organizacijo in da naj z združenimi močmi skuša z vstrajnim in smotrenim delom osamosvojiti se v duševnem, stanovskem in gospodarskem oziru, tega pač ni treba tukaj še posebej naglašati. Žalostno je res, ako se dobe še tovariši in to-

varišice, ki stoje ob strani ter mirno gledajo kako se samo nekateri trudijo, pehajo in bojujejo, da bi dosegli, ne morda poedincem, marveč celemu stanu boljšo bodočnost, ugodnejše materialno stanje. Taki tovariši in tovarišice (navadno jih imenujejo „suhe veje na deblu učiteljskega drevesa“) ne pomislijo, da se povoljni uspehi povsod dosežejo le z „združenimi“ močmi, in da „slab je, kdor sam je, najsi moč njegove žile čutijo oblastno“. (E. Gangl.)

Dolžnost vsakega učitelja (učiteljice) torej bodi, da se podvrže stanovski disciplini, da se smatra za izvršujočega člana učiteljske celokupnosti, zakaj rešitev našo, naš spas imamo iskati edino le v sebi in svojem stanu in nikjer drugod. Zapomnimo si to!

*

*

*

Delo za narod, kateremu posveča ljudski učitelj vse svoje moči v šoli in izven nje, je naporno in zahteva, kakor sem to že omenil, od učitelja mnogo vsestranske požrtvovalnosti in veliko samozatajevanja. In če se pomisli, kako malo pravih in odkritosrčnih prijateljev ima ljudski učitelj v onih krogih, ki uravnavajo naše družabne razmere, če se pomisli, s kako mirno dušo puste merodajni faktorji, ki jim je ali bi jim vsaj morala biti tudi blaginja naroda

pri srcu, ljudskega učitelja v naročju krute bede, tedaj se je le čuditi, da je še slovensko učiteljstvo vobče ohranilo toliko idealov, da še sploh tudi izven šolskega časa stori ne le „kar velewa mu stan“, marveč še i to, kar mu velewa narodna dolžnost.

Dà, istina je, kar trdi priznani norveški pesnik Björnson, da ima izmed vseh stanov učiteljski stan v svojih vrstah največ idealistov, sicer bi učiteljstvo pri svojem truda- in odgovornosti polnem delu ne moglo tako junaško vztrajati.

Ideali bodo držali slovensko učiteljstvo tudi prihodnje na površju, idealna čustva ga bodo bodrila, da bode s tem večjo vnemo vršilo dolžnosti svoje napram narodu.

Priti pa mora prej ali slej čas, da ljudsko učiteljstvo ne bode več koprnelo v pomanjkanju in bedi, priti mora dôba, ko dojde učiteljski vztrajnosti, žilavosti in trudaljubivosti zaslužen, pravično plačilo.

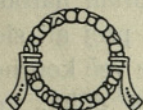
Manjša gmotna odvisnost bode takrat povečala našo moč, naš vpliv in sposobnost našo za neustrašeno, vztrajno in smoterno delo na polju ljudske prosvete.

Pa tudi narod naš, ki sedaj v pretežni večini ne vidi naših trudov in naporov ter našega dela, marveč nas za našo beraško plačo še celo

zavida, tudi narod naš bode prej ali slej moral odpreti oči, — spoznal in priznal bode naše idealno prizadevanje in s ponosom bode kazal na nas, svoje dobrotnike.

In naj bi tudi legle naše glave k počitku brez zmage, — zastavo, ki smo jo razvili in dvignili mi, prijeli bodo drugi in dovršili bodo naše delo. Mi pa se bomo ločili s svojega to-rišča z mirno dušo in v prijetni zavesti, da nismo živeli zastonj, marveč, da smo

„sveto služili sveti domovini“.

KOSI A.
šola

3833

373.3

0301033

COBISS

5. Nabo
četve
prija
ga
druž
zbiri

□ □ □

V zalogi istega avtorja se dobe še:

1. *Zabavna knjižnica za slov. mladino I—XIV. Najcenejši in kaj razširjeni mladinski zbornik! Cena snopiču . . . K 0'30*
2. *Iz življenja našega cesarja K 0'30*
3. *Vinogradniki, čuvajte vinsko trto! K 0'24*
Pri večjem naročilu zdaten popust.

Opomba.

Šopka šolskih pesmi z nar. napevi I. in II. sta pošla, III. in IV. del se pripravlja za tisk.

Pozor na notranjo stran ovitka!